

Redd Barna

HAR ALLE UNGDOM MULIGHET TIL Å **DELTA DIGITALT?**

Barrierer og løsninger

Rapport, oktober 2022

INNHold

Forord	3
Sammendrag	4
Slik ble rapporten til	5
Ungdom har rett til å delta digitalt	6
Hva menes med digitale ulikheter?	8
Syv barrierer for å kunne delta digitalt	10
1. Dårlig tilgang til nett	10
2. Dårlig IKT-utstyr	12
3. Digitale tjenester er ikke tilgjengelige	15
4. Mobbing og hatprat på nett	17
5. Mangler foreldrestøtte	18
6. Negativ sosial kontroll	20
7. Levekår og boforhold	22
Redd Barnas anbefalinger	24

Hvis internett
ikke hadde funka, hadde
jeg helt ærlig ikke visst hva
jeg skulle ha gjort. Hvordan
hadde jeg fått tak i folk?

Ungdom

FORORD

Ikke alle ungdom har mulighet til å delta.

Ungdommer flest har god nettilgang og deltar aktivt digitalt, men det gjelder ikke alle. Ungdommer kan i likhet med voksne møte barrierer for å delta digitalt. Det kan føre til ulikheter blant ungdommer når det gjelder mulighet for deltakelse og opplæring på skole, tilgang til informasjon, for å nyttiggjøre seg offentlige tjenester og for å delta i sosiale fellesskap.

Når ungdom har begrenset mulighet til å delta digitalt, står det i veien for at de skal få innfridd sine rettigheter i henhold til FNs barnekonvensjon. Barnekonvensjonen gir alle barn rett til tilfredsstillende levekår, til sivile og politiske rettigheter, og til å delta på skole og i fritidsaktiviteter, og ha rett på gode helsetjenester. FNs barnekomité har fastslått i en generell kommentar, *On children's rights in relation to the digital environment*, at digital deltakelse er nødvendig for at barn skal få innfridd sine sivile, politiske og sosiale rettigheter, og at hvis staten ikke lykkes med å sikre digital inkludering for alle, kan eksisterende ulikheter i samfunnet øke.

I denne rapporten har vi valgt å sette søkelys på ungdommer mellom 13 og 18 år, da ungdommer er i en fase der de får økende selvstendighet, stadig flere rettigheter og blir mer og mer uavhengige av sine foreldre. Tema for rapporten er hvilke barrierer som står i veien for at ungdom kan delta digitalt, og hvilke tiltak myndighetene bør iverksette for å tilrettelegge for at alle kan delta.

Vi takker ungdommer, organisasjoner og fagpersoner som har bidratt med sine erfaringer, kunnskap og refleksjoner. Vi håper denne rapporten bidrar til økt oppmerksomhet på hvilke tiltak kommunale og nasjonale myndigheter bør iverksette, for å sikre at alle ungdommer kan delta digitalt.

God lesning!

Hilsen Redd Barna

Jeg hater at
bøkene er digitale.
Det er vanskelig å lese
alt digitalt.

Ungdom

Lærere må faktisk
klare å være direkte og spørre,
har dere internett hjemme, og har
dere et sted hvor du kan sitte
skjermet å gjøre lekser?

Fra innspillmøtet

SAMMENDRAG

Skolen, offentlige informasjonstilbud, hjelpeapparatet og fritidsarenaen går stort sett ut fra at alle ungdommer har tilgang til og muligheten til å delta digitalt. Ungdommer flest har god nettilgang og IKT-utstyr, og deltar aktivt, men det gjelder ikke alle.

I denne rapporten har vi identifisert syv barrierer som kan stå i veien for at ungdom skal delta på lik linje med jevnaldrende. For å belyse barrierene har vi innhentet innspill fra ungdom selv, fra ulike brukerorganisasjoner, representanter for ungdomsorganisasjoner, Barneombudet og en rekke fagfolk.

Våre funn viser at noen ungdommer har lite mobildata og dårlig nett hjemme, mens andre har gammelt IKT-utstyr, som gjør at de ikke kan delta på lik linje med jevnaldrende. 4 prosent av ungdom på ungdomsskolen og videregående skole har ikke tilgang til skole-PC eller skolenettbrett. Det kommer også fram at 4 prosent ikke har tilgang til PC hjemme, viser nye tall fra Medietilsynet.

Manglende tilgjengelighet er også en barriere for å delta, enten at tjenestene er lite bruker-

vennlige eller at noen ungdommer ikke får brukt offentlige tjenester fordi de ikke har tilgang til BankID. Andre utfordringer med tilgjengelighet er at noen digitale tjenester ikke oppfyller kravene til universell utforming, noe som gjør at ungdommer med funksjonsnedsettelse ikke får deltatt i skolen og/eller nyttiggjort seg av offentlige tjenester.

Mobbing og hatprat, negativ sosial kontroll og/eller foreldres manglende forutsetninger for å støtte og veilede ungdommene digitalt, er også faktorer som kan hindre ungdom i å delta. Dessuten er boforhold og levekår også bestemmende for om ungdom har mulighet til nyttiggjøre seg av offentlige tjenester og leve et vanlig ungdomsliv digitalt.

Redd Barna foreslår en rekke tiltak som kommunale og nasjonale myndigheter må gjennomføre for å innfri ungdoms rettigheter i et stadig mer digitalisert samfunn. Disse er oppsummert på side 24. Det er viktig at ungdom blir hørt og har innflytelse i dette arbeidet.

Sosiale medier er kanskje noe av det som har fått ungdommer gjennom pandemien. Spesielt appen TikTok, den har fått en så stor fanbase i de siste 2 årene. Ungdommer i Norge har kunnet connecte til alle som er påvirkta rundt om i verden. Så det har på en måte fått ungdomssamfunnet online og mer connecta sammen.

Ungdom

SLIK BLE RAPPORTEN TIL

Denne rapporten tar utgangspunkt i en Redd Barna-rapport om ungdommers erfaringer med hjemmeskole og hverdagsliv under pandemien i Groruddalen i Oslo.¹ Videre bygger denne rapporten på en kartlegging som Capgemini har gjort på oppdrag for Redd barna, *Digitalt utenforskap blant barn og ungdom*². Denne rapporten konkluderte med at eksisterende strategier for å sikre digital inkludering av innbyggerne ikke fokuserer på barn og unges behov, og heller ikke de hindringer de opplever mot å nyttiggjøre seg av digitale tjenester. Derfor ønsket Redd Barna å samle og systematisere erfaringsbasert kunnskap for å få bedre innsikt i hvilke barrierer ungdom møter, og hva som kan være gode tiltak for å sikre digital inkludering, også blant ungdom.

16. april 2021 arrangerte Redd Barna et innspillmøte med 22 representanter fra ungdomsorganisasjoner og ungdomstiltak, Foreldreutvalget for grunnopplæringen (FUG), MiR, Barneombudet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Mira-senteret og Utdanningsdirektoratet (Udir). På innspillmøtet innledet forsker Christer Hyggen fra Oslo Met – Storbyuniversitetet. Han er tilknyttet EU-prosjektet DigGen, som handler om hvordan digitalisering påvirker barn og ungdoms hverdagsliv.³ Deltakerne på innspillmøtet ble delt inn i fire grupper der de delte erfaringer og kunnskap om ungdommers manglende tilgang til utstyr og nett, erfaringer med digital hjemmeskole under nedstengingen, og hva som kunne være barrierer for at ungdommene har tilgang til og bruke offentlige tjenester på lik linje med jevnaldrende.

Redd Barna gjennomførte også tre fokusgrupper med ungdomsskoleelever i Viken, og tre fokusgrupper med elever på videregående skoler i Oslo. Her stilte vi spørsmål om ungdommenes bruk av nett og sosiale medier, offentlige tjenester og digitale læringsplattformer. Vi spurte om hvilke barrierer ungdom kunne møte, og hvilke konsekvenser det ville ha å ikke kunne delta digitalt. Vi stilte ungdommene spørsmål om hva de mente ville være gode løsningsforslag som ville fungere for ungdom, for å sikre god og likeverdig digital deltakelse for alle. Vi gjennomførte også en egen fokusgruppe med ungdom i Stopp hatprat-kampanjen.⁴

I tillegg gjennomførte vi et intervju med en rådgiver fra Landsforeningen for barnevernsbarn, og vi innhentet erfaringer fra Norsk Fosterhemsforening og fra UngOrg.⁵ Redd Barna har også samarbeidet med Hjelpekilden, som gjennomførte en undersøkelse blant sine medlemmer, og innhentet kunnskap fra deres daglige leder.⁶

Barn i fattige familier tør ikke å si at de vil være med på fotballen. Det samme gjelder for spilling, de vil beskytte foreldrene sine, og sier heller at de ikke har lyst. Så det er bare trist.

Fra innspillmøte

1) Redd Barna (2021). *Ikke gi oss skylda! Samtaler med ungdom fra levekårsutsatte områder om hvordan det har vært å være ung under pandemien*. https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/07/rb_ikke_gi_oss_skylda_0621.pdf

2) Capgemini Invent (2021). *Digital utenforskap blant barn og unge*. På oppdrag fra Redd Barna. [Capgemini-rapport-Digitalt-Utenforskap-Blant-Barn-og-Ungdom.pdf](https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/07/capgemini-rapport-digitalt-utenforskap-blant-barn-og-ungdom.pdf) ([reddbarna.no](https://www.reddbarna.no))

3) Forskningsprosjektet *DigiGen DigiGen - Hvordan påvirker digitaliseringen barn og unges liv - OsloMet*

4) Stopp hatprat er en ungdomsbevegelse som arbeider med å bekjempe hatprat på nett. www.stoppfat.no

5) UngOrg er en paraplyorganisasjon for barne- og ungdomsorganisasjoner i Oslo www.ungorg.no

6) Hjelpekilden er en organisasjon som tilbyr bistand til mennesker med bakgrunn fra lukkede eller strenge religiøse trossamfunn. Hjelpekilden.no

UNGDOM HAR RETT TIL Å DELTA DIGITALT

For ungdom mellom 13 og 18 år er det viktig at de kan delta digitalt uten innblanding fra foreldre og andre voksne, da dette er en alder med økende selvstendighet der ungdom får stadig flere egne rettigheter, uavhengig av foreldre.

Store deler av hverdagslivet til ungdom skjer i dag digitalt: faglig gjennom innleveringer, lekser og informasjon fra skolen, og sosialt gjennom informasjon om og påmelding til fritidsaktiviteter, og gjennom bruk av sosiale medier og spilling.

Før fylte 18 år, er det mange offentlige tjenester som ungdom må ha tilgang til og mestre for at de blant annet skal kunne søke om stipend gjennom Statens Lånekasse, få tilgang til frikort eller skattekort fra Skatteetaten, søke om studieplass på videregående skole, ha tilgang til helsetjenester eller levere brev i digital postkasse. NAV og barnevernet forutsetter dessuten ofte at man har tilgang til og greier å nyttiggjøre seg av digitale tjenester.

FNS KONVENSJON OM BARNETS RETTIGHETER

FNs konvensjon om barnets rettigheter (barnekonvensjonen) slår fast at alle barn under 18 år, har de samme rettighetene. Norge ratifiserte barnekonvensjonen i 1989, og den har vært gjeldende som norsk lov siden 2003. Staten har ansvar for at rettighetene blir innfridd for alle barn, uansett hvor de bor og hvem de er.

Myndighetene er forpliktet til å sikre at alle barn har mulighet til å delta digitalt, slik at alle barn får innfridd sine sivile, politiske og sosiale rettigheter. Hvis staten ikke lykkes med dette, kan eksisterende ulikheter i samfunnet øke, slår FNs barnekomité fast i en ny generell kommentar (2021).

Kilde: Committee on the Rights of the Child.⁷

Barn har rett til:

Art. 2. Ikke-diskriminering. Ingen barn skal forskjellsbehandles på grunn av sin egen eller foreldrenes kultur, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsettelse eller mening.

Art. 12. Å si sine meninger og bli hørt. Alle barn har rett til å si sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

Art. 13. Ytring- og opplysningsfrihet. Alle barn har rett til å finne, få og spre informasjon, så lenge det ikke bryter med andres rettigheter.

Art. 15. Organisasjonsfrihet. Alle barn har rett til å delta i organisasjoner og på samlinger.

Art. 27. Tilfredsstillende levekår. Staten skal sørge for at alle barn har en levestandard som er tilstrekkelig for barnets fysiske, mentale, åndelige, moralske og sosiale utvikling.

Art. 28. Utdanning. Alle barn har rett til å gå på skole og ta en utdanning.

Art 31. Lek og fritid. Alle barn har rett til hvile, fritid og lek, og til å delta i kunst og kulturliv.

Kilde: FNs konvensjon om barnets rettigheter.⁸

⁷ Committee on the Rights of the Child. General comment No. 25 (2021) *On children's rights in relation to the digital environment*. <https://www.ohchr.org/en/documents/general-comments-and-recommendations/general-comment-no-25-2021-childrens-rights-relation>

⁸ FNs konvensjon om barnets rettigheter. https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kilde/bfd/bro/2004/0004/ddd/pdfv/178931-fns_barnekonvensjon.pdf.

SVAR FRA UNGDOMMEN

HVA BRUKER UNGDOM NETTET TIL?

FRITID, FAMILIE OG HVERDAGSLIV:

- Kontakt med venner og bekjente
- Kontakt med foreldre og familie
- Følge med på nyheter
- Kjøpe billett til kollektiv transport
- Booke treningstime
- Påmelding til fritidsaktiviteter
- Informasjon fra trenere
- Sjekke været
- Vipps
- Betale i butikk
- Planlegge sosiale aktiviteter
- Gaming
- Se på film
- Høre på musikk
- Lage musikk
- Planlegge middag

SKOLE:

- Innleveringer og skolearbeid
- Informasjon fra lærere
- Sosiale medier i friminutter
- Gruppearbeid på skolen
- Klassechat og chattegrupper
- Søke på videregående skole
- Informasjon om utdanningsvalg

TILGANG TIL OG BRUK AV HELSETJENESTER:

- Bestille lege- og tannlegetime
- Helsepsykeleier på sosiale medier
- Chattetjenester
- Koronatest
- Koronarestriksjoner ved nedstengning under pandemien i 2020-2021.

ANDRE OFFENTLIGE TJENESTER:

- Søke stipend i Lånekassen
- Finne informasjon på ung.no
- Informasjon om egne rettigheter
- Skattekort
- NAV
- Barnevern

Hvis man ikke
kan snappe, vet man
ikke hva som foregår.

Ungdom

HVA MENES MED DIGITALE ULIKHETER?

De aller fleste ungdommer har god tilgang til og mulighet til å delta digitalt, men noen ungdommer opplever begrensede muligheter til å delta. Dette fører til ulikheter blant ungdom når det gjelder tilgang til og mulighet til å delta i sosialt fellesskap, skolearbeid, offentlige tjenester, og informasjons- og samfunnsdeltakelse.

HVA ER DIGITAL ULIKHET?

Digital ulikhet blant ungdom forstås i denne rapporten som strukturelle ulikheter i ungdoms muligheter til å delta og bruke digitale tjenester som er nødvendige for å få innfridd sine rettigheter innenfor fritid, helse, utdanning og andre offentlige tjenester.

Å IKKE KUNNE DELTA DIGITALT

Her ser dere hvilke konsekvenser ungdommene selv sier manglende digital deltakelse fører til:

SOSIALT UTENFOR:

- Det er kjedelig
- Går glipp av fritidsaktiviteter
- Man føler seg utenfor
- Man er ikke oppdatert på det alle snakker om
- Går glipp av sosiale aktiviteter og arrangementer og risikerer å bli utestengt
- Vet ikke hva venner skal
- Får ikke gamet
- Går glipp av nyheter
- Går glipp av informasjon og trender

FALLER UTENFOR I SKOLEN:

- Vanskelig å jobbe med skolearbeid, innleveringer, se undervisningsfilmer og digitalt opplegg
- Går glipp av viktig informasjon fra medelever og lærere
- Får ikke fulgt med på klassechat

MISTER TILGANG TIL

OFFENTLIGE TJENESTER:

- Får ikke brukt helsetilbud
- Vanskeligere å ta koronatest
- Får ikke søkt om stipend hos Lånekassen
- Kan føre til vanskeligheter med å søke på stipend og videregående utdanning

FÅR IKKE HANDLET OG GJORT

HVERDAGSLIGE AKTIVITETER:

- Pinlig å ikke ha Vipps
- Får ikke shoppet eller brukt Tise eller Finn.no
- Får ikke brukt bysykkel eller sparkesykkel

NASJONAL STRATEGI FOR DIGITAL INKLUDERING

Den nasjonale strategien, *Digital hele livet. Nasjonal strategi for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen*, fastslår at manglende mulighet til å delta digitalt gjør at man går glipp av likeverdig tilgang til digitale offentlige løsninger fra for eksempel kommune, helseforetak, NAV og skatteetaten, i tillegg til private tjenester som netthandel og nettbank.

Kilde: Kommunal og moderniseringsdepartementet⁹

NASJONAL POLITIKK FOR DIGITAL INKLUDERING MANGLER ET BARNE- OG UNGDOMSPERSPEKTIV

Campgemini¹⁰ har på oppdrag fra Redd Barna laget rapporten, *Digitalt utenforskap blant barn og ungdom*, som avdekket at nasjonale myndigheters arbeid og politikk ikke adresserer barn og ungdoms rettigheter til digital deltakelse innenfor fritid, helse, utdanning og andre offentlige tjenester.

Funn og anbefalinger i Campgemini-rapporten:

- Det finnes barrierer som hindrer barn og ungdom fra å ha tilgang, mulighet og/eller kompetanse til å anvende digitale tjenester som de har rett på og behov for.
- Sentrale barrierer for digital deltakelse er, manglende tilgang til sikker elektronisk ID og universiell utforming, geografi og infrastruktur, innflytelse fra foreldre, lavinntekt og trangbodddhet. Foreldre spiller en viktig rolle når det kommer til barn og ungdoms digitale læring, sosiale interaksjoner og kompetanse. Koronapandemien synliggjorde at ikke alle barn og ungdommer har tilstrekkelig utstyr og privatliv til å kunne anvende digitale tjenester.
- Digitalt utenforskap handler også om kompetansen en trenger for å orientere seg i, og nyttiggjøre seg av, dagens digitale samfunn. Tilstrekkelig kompetanse hos barn og ungdom stiller også krav til kompetanse hos foreldre og voksne som jobber med barn og ungdom på ulike oppvekstarenaer.
- Barn og ungdom påvirkes ulikt av digitale barrierer, og det er behov for nye måter å kartlegge og måle ulike dimensjoner av digitalt utenforskap på utover tradisjonelle mål som «andel med internetttilgang».
- Å hindre digitalt utenforskap krever samarbeid på lokalt, regionalt og nasjonalt nivå, samt mellom ansvarlige departementer.

9) Kommunal og moderniseringsdepartementet (2021). *Digital hele livet. Nasjonal strategi for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen*. <https://www.regjeringen.no/contentassets/8f8751780e9749bfa8946526b51f10f4/digital-hele-livet.pdf>

10) Konsulentselskap, campgemini.com/no-no

SYV BARRIERER FOR Å KUNNE DELTA DIGITALT

1. DÅRLIG TILGANG TIL NETT

Våre informanter fortalte at enkelte ungdommer hadde så dårlig nettilgang hjemme og/eller lite mobildata, at det var en reell hindring for at de kunne ha kontakt med venner, gjøre skolearbeid eller søke opp viktig informasjon, som andre ungdommer tar som en selvfølge. Dårlig tilgang til nett og mobildata ble, ifølge informantene våre, knyttet til familiens økonomi eller til at ungdom bodde på barnevernsinstitusjon.

Samtidig fortalte ungdom om gode muligheter for å bruke gratis nett på skolen, på biblioteker eller på kafeer og andre steder med gratis nett. Muligheten til å oppsøke steder med godt nett i nærmiljøet, kan ses i sammenheng med at vi snakket med ungdom i sentrale strøk.

På Redd Barnas innspillsmøte kom det fram at støtteordninger for å få dekket utgifter til dårlig nett, ikke var tilstrekkelig kjent og tatt i bruk. Utdanningsdirektoratet opprettet en støtteordning da det ble innført hjemmeundervisning under nedstengingen i pandemien, men de var ikke gjort godt kjent for familier og ungdom. Det framgikk også på innspillsmøtet at *rundskrivet til sosialtjenesteloven*, som presiserer at internett skal inngå i livsoppholdet som barnefamilier som mottar sosialhjelp skal få dekket, heller ikke var godt nok kjent.

Det er forskjeller på hva slags mobildata-pakker ungdom på barnevernsinstitusjon får.

Fra innspillsmøte

EN FORUTSETNING FOR Å KUNNE DELTA

«Tilgang til gode, rimelige og fremtidsrettede mobil- og bredbåndstjenester i hele landet er en av forutsetningene for å kunne tilby alle innbyggere muligheten til å kunne delta aktivt i et digitalisert samfunn. Dersom kvalitet og hastighet ikke er på et tilfredsstillende nivå i forhold til kravene til brukerne, og prisnivået er for høyt, vil dette kunne ekskludere enkelte fra å delta digitalt, f.eks. innbyggere i distriktene hvor nettilgangen kan være mindre god eller personer fra lavinntektsfamilier.»

Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet¹¹

VARIERENDE NETTILGANG PÅ BARNEVERNSINSTITUSJONER

Ungdom som bor på barneverninstitusjon, forteller at de ofte har begrenset tilgang til nett, og at tilgangen varierer ut fra hvilken institusjon de bor på. Enkelte steder er internett bare tilgjengelig noen timer om dagen, mens internett andre steder stenges ved leggetid. Det er store forskjeller i bredbåndshastighet, og enkelte steder er kvaliteten så dårlig at ungdom ikke kan delta i en vanlig fritidsaktivitet som å game.

Kilde: NTNU Samfunnsforskning¹²

11) Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021). *Digital hele livet*. Nasjonal strategi for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/digital-hele-livet/id2870833/https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/digital-hele-livet/id2870833/>

12) NTNU (2021). *Det er mye trygghet i den telefonen*. Bruk av elektronisk kommunikasjon i barneverninstitusjon <https://samforsk.no/uploads/files/Publikasjoner/Det-er-mye-trygghet-i-den-telefonen-WEB.pdf>

UNGDOM I DISTRIKTENE KAN HA DÅRLIG NETT

Ungdom i distriktene kan enkelte steder oppleve at det er dårlig kvalitet og hastighet på nettet, noe som kan henge sammen med bredbåndsutbygging. I 2020 hadde 74 % av norske husstander tilgang til fiberbredbånd, viser tall fra Nkoms årlige bredbåndsundersøkelse.

Kilde: Nasjonal kommunikasjonsmyndighets nettsted¹³

Vi får henvendelser fra foreldre som blir bedt om å fylle ut skjemaer digitalt til NAV, men som mangler tilgang til nett og derfor ikke får de pengene de har krav på.

Fra innspillsmøte

Det er flaut å ikke ha Vipps.

Ungdom

Hva må gjøres for å sikre at alle ungdom har god nettilgang?

Redd Barna anbefaler at:

- Skoleeier og skolen må sikre at alle elever har tilstrekkelig god nettilgang i hjemmet før elevene får skolearbeid og lekser som krever nettilgang.
- Alle kommuner bør ha minst ett sted der ungdom har tilgang til gratis nett for eksempel bibliotek, fritidsklubb eller åpen skole etter skoletid.
- Myndighetenes ambisjon for nettilgang og bredbåndshastighet for husstander må også gjelde på barnevernsinstitusjoner og asylmottak.¹⁴ Det må utvikles felles standarder for mobilpakker for ungdom under offentlig omsorg.
- Offentlig tilskuddsordninger for støtte til bredbånd må styrkes og gjøres kjemt og tilgjengelig for alle, inkludert ungdom selv. Det er behov for en ordning som dekker utover sosialhjelpen. Det er noen som ikke mottar sosialhjelp, men som allikevel har så lav inntekt at de ikke har råd til å betale bredbånd hver måned.

¹³) Nasjonal kommunikasjonsmyndighets nettsted. www.nkom.no/aktuelt/74-prosent-av-norske-husstander-har-tilgang-til-fiberbred-b%C3%A5nd

¹⁴) Ifølge strategien, *Digital hele livet*, skal alle husstander og virksomheter i Norge skal ha tilbud om raskt bredbånd med minst 100 Mbit/s nedlastningshastighet og minst 10 Mbit/s opplastningshastighet innen utgangen av 2025. Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021). *Digital hele livet*. Nasjonal strategi for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen www.regjeringen.no/contentassets/8f8751780e9749bfa8946526b51f10f4/digital-hele-livet.pdf

2. DÅRLIG IKT-UTSTYR

Ungdommer flest har god tilgang til IKT-utstyr. 99 prosent har egen mobil, og ungdom på ungdomsskolen og videregående får skole-PC eller skolenettbrett. 4 prosent av ungdom på ungdomsskolen og videregående skole har ikke tilgang til skole-PC eller skolenettbrett. Det kommer også frem at 4 prosent i denne aldersgruppen ikke har tilgang til PC hjemme, viser tall fra Medietilsynet.¹⁵

Dårlig utstyr kan være et hinder for å gjøre lekser, spille og delta i sosiale aktiviteter med andre. Elever kunne også oppleve barrierer for å delta digitalt i skolen på grunn av dårlig IKT-utstyr, selv om de hadde fått egen skole-PC eller nettbrett.

Enkelte ungdommer hadde en gammel mobiltelefon som ikke fungerte godt nok til at de kunne bruke oppdaterte apper som andre ungdommer bruker. Noen lærere lager undervisningsopplegg, som forutsetter at elever har tilgang til smarttelefoner som kan laste ned apper. Informantene fortalte om elever som ikke hadde smarttelefon eller ny nok telefon, og som dermed ikke kunne delta i skoleaktiviteten. Under nedstengingen og pandemien ble mange fritidsaktiviteter flyttet over til digitale flater. Et eksempel på dette er at flere fritidsklubber ble flyttet over på en app (Discord), som ikke alle ungdommer hadde tilgang til grunnet dårlige og utdatert IKT-utstyr.

Ungdommer flest har egen skole-PC eller eget skole-nettbrett, som de også kan bruke i fritiden. Disse har ofte tekniske begrensninger som skolen har lagt inn og som begrenser hvilke programmer som kan lastes ned. Dette kan føre til at flere tjenester og digitale fritidsaktiviteter som elever bruker på private nettbrett og telefoner, ikke kan brukes på skolens IKT-utstyr. Elever hindres i å delta i enkelte spill, programmer og tjenester som jevnaldrende bruker.

På grunnskolen må mange levere inn skole-PCen eller nettbrettet i sommerferien og

andre ferier i løpet av skoleåret, noe som bidrar til å begrense tilgang til IKT-utstyr. Dette har spesielt negative konsekvenser for de som ikke har tilgang til PC hjemme.

En annen utfordring knyttet til skoleutstyr er erstatningsordningen, der foreldre er erstatningsansvarlige for ødelagt IKT-utstyr. Ungdom i familier med dårlig råd kunne kvie seg for å fortelle at de har ødelagt PC-en eller nettbrettet. Våre informanter fortalte at de visste at familien ikke har mulighet til å betale erstatning. Ungdommene valgte istedenfor å ha dårlig eller helt ubrukelig skole-PC eller nettbrett.

I videregående skole er det en litt annen ordning, der elevene søker Lånekassen om stipend til utstyr. De kan derfor beholde IKT-utstyret også i feriene, og elevene får også utstyret reparert gratis ved behov. En utfordring er at fylkeskommunen lar elever selv velge hvilken prisklasse de vil kjøpe utstyr i. For eksempel i Viken fylkeskommune kan elevene velge mellom standard PC til litt over 1000 kr i avbetaling, som tilsvarer beløpet som en får dekket gjennom Statens lånekasse, eller en mer avansert Mac til nesten 10.000 kr.¹⁶ Informantene fortalte at det er veldig bra at det finnes en ordning som faktisk dekker alle utgiftene til en egen maskin. Når elever med god betalingssevne for bedre utstyr enn de med dårligere betalingssevne, kan det forsterke ulikheter.

ØKONOMI ER ÅRSAK TIL DÅRLIG IKT-UTSTYR

«Nordmenn er på verdenstoppen når det gjelder tilgang til, og bruk av, IKT- og elektronisk utstyr. Til tross for denne topplasseringen er det flere eldre, og barnefamilier med lave inntekter, som verken har tilgang til, eller råd til, å kjøpe det utstyret som behøves for å kunne delta digitalt.»

Kilde: Kommunal- og moderniseringsdepartementet¹⁷

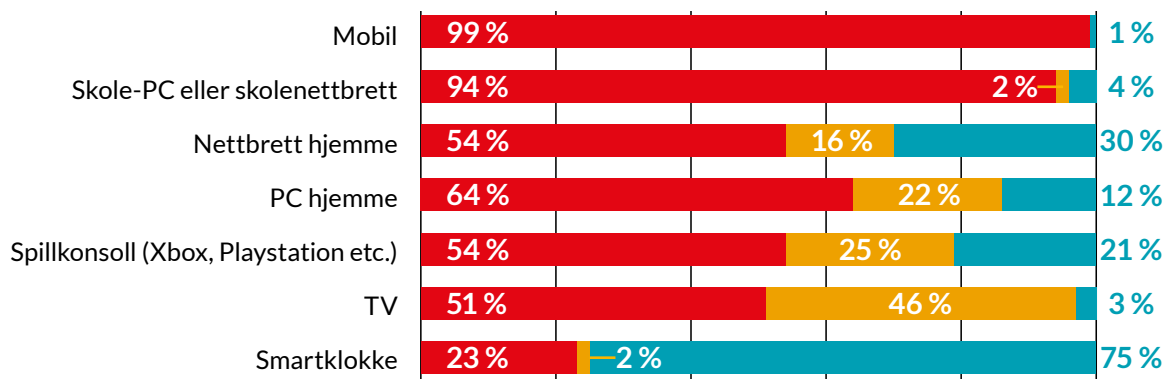
15) Medietilsynet (2022). *Barn- og medierundersøkelse*

16) <https://viken.no/tjenester/skole-og-opplaring/opplaring-i-skole/ikt-og-elev-pc/elev-pc/>

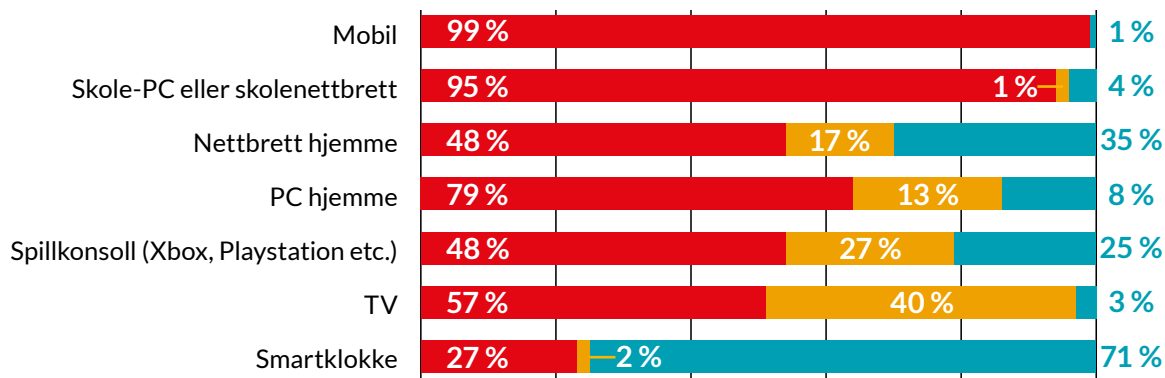
17) Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2021). *Digital hele livet*. Nasjonal strategi for økt digital deltakelse og kompetanse i befolkningen <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/digital-hele-livet/id2870833>

4 %
 AV 13-18-ÅRINGER
 HAR IKKE TILGANG
 TIL SKOLE-PC ELLER
 SKOLENETTBRETT

UNGDOMSSKOLE (8.–10. KLASSE)

VIDEREGÅENDE SKOLE (1.–2. KLASSE VGS.)

■ Ja, har egen
■ Ja, deler med andre i familien
■ Nei

Kilde: Barn- og medieundersøkelsen, Medietilsynet 2022.

Hva skal til for å sikre at alle barn og ungdom har tilstrekkelig IKT-utstyr?

Redd Barna anbefaler at:

- Utlånsentraler bør også låne ut digitalt utstyr.
- Alle kommuner bør ha minst ett sted der ungdom har tilgang til PC, for eksempel bibliotek og fritidsklubb eller åpen skole etter skoletid.
- Det bør utredes om det kan lages en ordning som gjør at ungdom ikke mister muligheten til å delta digitalt fordi det er lagt inn begrensninger i skole-PCen.
- Erstatningsordningen for ødelagt skoleutstyr på grunnskolen må endres slik at den ikke hindrer ungdom i ha nødvendig IKT-utstyr.
- Elever bør ha muligheten til å ha skole-PC eller nettbrett i ferier.

Vi har hatt en del henvendelser om ødelagte nettbrett. Barn tør ikke å fortelle dette til foreldre. De er livredde for hva som kan skje. Barn er redde for å si ifra.

Fra innspillsmøte

Mangel på utstyr går veldig mye på økonomi. Hvorfor er skolen så innmari redd for å åpne opp for å bruke utstyret privat.

Ungdom

3. DIGITALE TJENESTER ER IKKE TILGJENGELIGE

Ungdom kan oppleve at digitale tjenester ikke er tilgjengelige for dem, noe som blant annet kan skyldes at tjenestene ikke er brukervennlige, at ungdom ikke har tilgang til BankID eller at tjenestene ikke er universelt utformet.

Eksempler på ulike utfordringer:

UNGDOM UTEN EGEN BankID

EKS.: *En ungdom som bor i fosterhjem får ikke Vipps*

Ikke alle ungdommer har tilgang til BankID. Uten mulighet til å identifisere seg sikkert digitalt, kan det hindre bruk av en rekke offentlige velferdstjenester, for eksempel Lånekassen, Skatteetaten, Helsenorge. Dette kan være særlig utfordrende for barn under offentlig omsorg, for barn som vokser opp i fosterfamilier og for ungdom på flukt.

SPRÅKLIGE BARRIERER

EKS.: *En samisk elev har ikke tilgang til digitale undervisningsressurser på eget språk*

Mange offentlige tjenester er ikke oversatt og gjort tilgjengelige på ulike språk, noe som er en hindring for bruk av digitale tjenester. Dette er en stor utfordring for samiske ungdommer og ungdommer med et annet morsmål enn norsk, særlig i skolen.

Blir du hivd
ut av internett, da
står du alene midt
i verden.

Ungdom

IKKE UNIVERSELT UTFORMET

EKS.: *En ungdom med funksjonsnedsettelse må ha hjelp av voksne for å bruke tjenester digitalt, fordi BankID ikke er universelt utformet*

Ungdom kan miste muligheten til å delta digitalt, hvis digitale tjenester ikke er utformet i tråd med kravet om universell utforming. Ungdom med lese- og skrivevansker og ungdom med nedsatt funksjonsevne kan oppleve at digitale tjenester ikke er mulige å ta i bruk, enten det gjelder undervisningsmateriell til bruk i skolen eller offentlige velferdstjenester. Manglende universell utforming er særlig utfordrende knyttet til undervisningsmateriell tilknyttet den nye læreplanen. Hjelpemiddel-sentralen tilbyr nyttige hjelpemidler, men ikke alle er kjent med dette.

ULIKE ERFARINGER MED DIGITAL SKOLE

EKS.: *En elev med behov for tilrettelagt undervisning fikk ikke deltatt i undervisningen under pandemien*

Årsrapporten fra Mobbeombudet og Elev- og Lærlingombudets i Oslo viser at elever slet med at hjemmeundervisningen og at de digitale læringsplattformene fungerte ikke godt nok. Elever med rett til spesialundervisning fikk ikke tilstrekkelig tilpasset digital undervisning.¹⁸

18) Mobbeombudet i Oslo, elev- og lærlingombudet i Oslo (2020). *Hvem kan seile uten vind*. Barn og unges rettigheter i og etter unntakstilstand. Årsrapport 2020. <https://elevombud.no/public/assets/documents/%C3%85rsrapport-2020.pdf>

MANGLER TILGANG TIL SIKKER ELEKTRONISK SIGNERING

«Ungdom har et stort behov for å ha tilgang til en sikker elektronisk identifisering etter hvert som samfunnet krever at for å få tilgang til digitale tjenester må man kunne identifisere seg sikkert, inkludert grunnleggende velferdstjenester som digitale helsetjenester.»

«I dag er det begrenset utbredelse og kompetanse om bruken av sikker elektronisk ID blant barn og ungdom, og banker varierer i sin praksis av utstedelse av BankID. I tillegg fratras barn og ungdom i særskilte livssituasjoner grunnleggende rettigheter til digital deltakelse fordi de av ulike grunner ikke kan få tildelt en sikker elektronisk ID. Dette kan gjelde barn og ungdom med begrenset oppholdstillatelse, med nedsatt funksjonsevne og barn under barnevernets omsorg.»

Kilde: Capgemini Invent (2021)¹⁹

Ikke alle foreldre har minID eller BankID, og da får du ikke ordnet ting.

Fra innspillmøte

Du kan gå glipp av muligheten til å få en jobb.

Ungdom

Hva skal til for å sikre at digitale tjenester er tilgjengelige for alle ungdom?

Redd Barna anbefaler at:

- BankID må være universelt utformet, brukervennlig og tilgjengelig for alle ungdommer.
- Alle offentlige digitale tjenester og undervisningsressurser som brukes i skolen må være universelt utformet, brukervennlige og tilgjengelige på relevante språk.
- Informasjon om hjelpemidler fra Hjelpemiddelsentralen må gjøres bedre kjent.

¹⁹ Capgemini Invent (2021). *Digital utenforskap blant barn og unge*. På oppdrag fra Redd Barna. [Capgemini-rapport-Digitalt-Utenforskap-Blant-Barn-og-Ungdom.pdf](https://www.reddbarna.no/rapport-digitalt-utenforskap-blant-barn-og-ungdom.pdf) (reddbarna.no)

4. MOBBING OG HATPRAT PÅ NETT

Mobbing og hets på nett kan være en barriere for å delta digitalt for ungdom. Ungdom kan oppleve å bli ekskludert fra betydningsfulle sosiale fellesskap ved å ikke bli invitert inn i grupper i sosiale medier eller spill. Ungdom kan også trekke seg tilbake fra debatter i sosiale medier fordi de har opplevd hets og direkte mobbing.

Informantene fortalte at minoriteter var utsatt for hatprat, også fra voksne. De forklarte at når man opplever å bli utsatt for gruppebasert hets, kunne det gå utover selvtilliten. Det kunne føre til at man ikke tør å si hva man mener, og at man derfor trekker seg tilbake.

Flere hos oss unngår å bruke de tradisjonelle sosiale medier-kanalene som Facebook og liknende, fordi de opplever at de får både negative kommentarer og direkte trusler, også fra voksne mennesker.

Ungdom

UNGES ERFARINGER MED HATPRAT

- 25 % i alderen 16–20 år svarer at de har opplevd en eller annen form for hatefull kommentar på internett rettet mot seg i løpet av de siste tolv månedene.
- Av de unge som har mottatt hatkommentarer, får de fleste kommentarer fra personer de ikke kjenner fra før. 55 % av de unge som har fått slike kommentarer, har fått det enten fra fremmede personer som ikke er anonyme (29 %), eller anonyme personer (26 %).
- Én tredel av 16–20-åringene som har mottatt hatkommentarer, svarer at de fikk dårligere selvtillit/selvbilde som følge av kommentarene.
- Over dobbelt så mange unge kvinner som unge menn svarer at de ble negativt påvirket av de hatefulle kommentarene på nettet.

Kilde: Medietilsynet²⁰

Hva må til for å forebygge mobbing og hets på nett?

Redd Barna mener at:

- Skolen må styrke sitt arbeid med å fremme en positiv og ansvarlig nettkultur, og å forebygge digital mobbing blant elevene.
- Arbeid med å forebygge hatprat, lokalt og nasjonalt, må styrkes.

20) Medietilsynet (2022). «Man må ha tykk hud eller unngå å være på nettet» – en undersøkelse om unges erfaringer med hatefulle ytringer, Medietilsynet, 2022

5. MANGLER FORELDRESTØTTE

Ungdommene vi var i kontakt med fortalte at de deltar og mestrer å bruke digitale tjenester på egen hånd. De hadde mulighet til å spørre foreldre om råd når de navigerte digitalt, som for eksempel å bestille en legetime eller søke på stipend. Samtidig fortalte informantene at det var forskjell på hva slags veiledning og støtte ungdom fikk hjemme, og at enkelte foreldre slet med å forstå og bruke digitale tjenester. Det igjen kunne føre til ulike muligheter blant ungdom for å ta i bruk og mestre ulike digitale tjenester.

Informantene våre fortalte at skolen eller andre offentlige hjelpetilbud fikk henvendelser fra ungdom som trengte støtte og veiledning for å nyttiggjøre seg av offentlige tjenester, som for eksempel krevde pålogging med BankID.

Samtidig viser våre funn at foreldre også kunne være et direkte hinder for at ungdommene kan delta digitalt og benytte seg av ulike digitale tjenester. Noen foreldre fratok ungdommene mobilen eller annet digitalt utstyr, mens andre kunne bruke teknologi for å kontrollere tidsbruk og/eller sette inn tilgangsbegrensninger.

Det ble oppgitt ulike grunner til dette som foreldres ønske om å beskytte ungdommene mot farer på nettet, at de hadde et negativt syn på ungdommenes bruk på nett eller brukte det som straff for uønsket atferd. Noen foreldre forsto heller ikke hvor viktig nettbruk er for å kunne leve et vanlig ungdomsliv.

Foreldre
konfiskerer telefonen
som straff.
Ungdom

Slik kan foreldre hindre digital deltakelse for ungdom:

- Overvåker og bruker lokasjonsdata for å vite hvor ungdommene befinner seg
- Logger tidsbruk og registrerer hva de søker på
- Kontrollerer og begrenser bruk på grunn av bekymringer for ungdommenes atferd
- Fjerner tilgang til mobil og nettet som avstraffelse
- Ensidig negativt syn på ungdoms bruk av nett
- Lite forståelse for at digital deltakelse er viktig for å kunne leve et vanlig ungdomsliv
- Ikke nok ferdigheter om digitale tjenester og verktøy
- Lite kompetanse til å støtte, veilede og gi ungdom rammer for nettbruken

BEGRENSET BRUK PÅ BARNEVERNSINSTITUSJONER?

Redd Barna-rapporten, *Internett er et mørkt rom*, handler om hvordan ansatte på barnevernsinstitusjoner arbeider for å balansere hensynet til å beskytte ungdom mot fare for seksuelle overgrep på nettet uten at det går utover deres rett til å delta digitalt på lik linje med jevnaldrende. Informantene i rapporten beskriver at det er en krevende avveining mellom begrensning av fare på den ene siden, og sikre barnets frihet og deltakelse på den andre siden. De fleste ungdommer håndterer risikoen med mild regulering når det er stor fare, men ikke ellers.

Rapporten viser imidlertid at det er stor forskjell på hvordan ansatte håndterer situasjoner der de er bekymret for at ungdom er i en risiko. Det fører til at enkelte ungdommer opplever kontroll, tvang og inndragelse og regulering, mens andre ungdommer møter voksne som opplever utfordringene så u håndterlige at de forholder seg mer passivt.

Kilde: Redd Barna (2020).²¹

²¹ Redd Barna (2020). *Internett er et mørkt rom*. Håndtering av risiko for seksuell utnyttning over internett på barnevernsinstitusjon <https://www.reddbarna.no/content/uploads/2020/11/Internett-er-et-stort-m%C3%B8rkt-rom.pdf>

Vi har selv en oppgave i å sette oss inn de de forskjellige tingene på nett, når vi har barn i skolen. Jeg jobber med lavinntektsfamilier og innvandrere. Foreldrene har jo ikke engang kode til å komme seg inn på MinID. Når du ikke er vant til å bruke nett, er det noe med foreldreopplysningen som kanskje blir en barriere for å få tilgang til utstyr og nett.

Fra innspillsmøte

Jeg tror at for mange foreldre, spesielt om man har minoritetsbakgrunn, og ikke har norskspråklig bakgrunn så er det veldig mye å sette seg inn i alle de digitale plattformene som skolemelding, sms og mailer. Så det er nok noe som skolen må ta på alvor. Det er ikke barna som skal finne ut av dette alene.

Fra innspillsmøte

Hva trenger foreldre for å kunne støtte og veilede ungdom på en god måte?

Redd Barna anbefaler at:

- Skolene må finne en løsning på informasjon- og kommunikasjon med foreldre i tilfeller der foreldre ikke har tilgang til skoleportaler på grunn av manglende sikker elektronisk signering.
- Det må finnes gode og gratis offentlige opplærings- og veiledningstjenester om bruk av digitale tjenester og utstyr for foreldre.
- Det må finnes enkel tilgjengelig informasjon og veiledning til foreldre om ungdomsdeltakelse, beskyttelse og sikkerhet på nett.
- Rettighetsforskriften som regulerer barns rett til privatliv og trygghet på barnevernsinstitusjon må oppdateres, slik at den også tydeliggjør barns rett til å delta digitalt og til å være trygge på nettet.²²

22) <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2011-11-15-1103>

6. NEGATIV SOSIAL KONTROLL

Foreldre, søsken, kjærester, storfamilien og andre omsorgspersoner kan utøve negativ sosial kontroll som kan hindre ungdom i å kunne være sosiale på nett og nyttiggjøre seg av digitale tjenester på lik linje med jevnaldrende.

Ungdom kan oppleve at logger blir sjekket, at de blir kontrollert på hvor de befinner seg, og at de må oppgi passord og tilgang til egne kontoer. Informantene fortalte at det kan være foreldre som kontrollerer dem på nettet ved å spore hvor de er, hvilke nettsteder og apper de bruker, og tidsbruk. Dette gjaldt særlig for

familier som deler en PC. Andre fortalte at de kunne oppleve negative sanksjoner hvis det ble oppdaget at de oppsøkte spesielle nettsteder.

I arbeidet med denne rapporten har vi samarbeidet med organisasjonen Hjelpekilden, som gir bistand til mennesker med bakgrunn fra lukkede eller strenge religiøse miljøer. De har hjulpet oss med å gjennomføre en undersøkelse om erfaringer og kontroll knyttet til bruk av internett i oppveksten.

Hilde Langvann,
Leder i Hjelpekilden

Organisasjonen Hjelpekilden bistår mennesker med bakgrunn fra lukkede eller strenge religiøse trossamfunn, med særlig fokus på religiøse bruddprosesser, psykisk uhelse, utenforskap, negativ sosial kontroll, vold i nære relasjoner og barns rettigheter.
hjelpekilden.no

«Noen religiøse miljøer har et fiendebilde av samfunnet utenfor trossamfunnet. Dette gjør at de har strenge føringer på både relasjoner med mennesker og informasjon fra storsamfunnet. Det er viktig for dem å holde barna nært menigheten og beskytte dem mot for mye påvirkning fra omverdenen. Dette blir gjort gjennom overvåkning og streng kontroll.

Konsekvensen av dette er at mange barn faller utenfor sosialt, og har få venner utenfor menigheten. I tillegg føler de seg ofte fremmedgjorte for storsamfunnet og mangler både kunnskap og tillit til viktige samfunnsfunksjoner. For barn som senere velger å bryte med det religiøse miljøet, så vil ofte følelsen av utenforskap henge igjen langt inn i voksenlivet. Mange strever med å integrere seg, og noen fortsetter å leve på siden av samfunnet.

Denne gruppen er derfor særlig sårbar i forbindelse med digitalt utenforskap. Barna opplever at den strenge kontrollen de lever med også hindrer dem å delta på digitale plattformer, og at dette forsterker følelsen av utenforskap.

Gruppen formidler at skolen har vært deres vindu ut mot storsamfunnet, noe som kan gi en unik mulighet. Gjennom å bidra til digital inkludering for denne gruppen, kan myndighetene utgjøre en viktig motvekt mot krefter fra trossamfunnet som skaper fremmedgjøring, og legge grunnlag for at barn i større grad føler fellesskap med andre barn og tilhørighet til samfunnet. Dette er noe som vil følge dem positivt inn voksenlivet.»

ERFARINGER FRA EN OPPVEKST I ET TROSSAMFUNN

«Siden jeg ikke fikk lov å spille, havnet jeg utenfor sosialt. For alle spilte sammen på ettermiddagene, og i friminutt var spilling det alle snakket om. Jeg kunne ikke delta i de samtalene og ble da utenfor vennekretsen på skolen.»

«Logg ble sjekket med hjelp fra andre i menigheten, telefonen ble tatt i fra meg, og både mailadresse og pinkode ble opprettet av en i menigheten.»

«TV og teknologi ble sett på som ondskap og en del av kreftene som skulle føre mennesker bort fra gud.»

«Min erfaring med barn i xx er iallfall at den sekten er enormt opptatt av at alt skal se perfekt ut i sosiale medier, og at Snap,

Insta, Facebook blir nye former for glansbildealbum. Jeg tenker dermed at kontrollen kan handle om hvordan man fremstår og bruker mediene. Dermed tror jeg at det faktiske utenforskapet som barn i sekter kan oppleve ikke nødvendigvis kommer til uttrykk utad, fordi barnet kan vel så gjerne ha tidenes glansbilde-profil på sosiale medier. Likevel er bruken likevel til de grader styrt av sosial kontroll.»

«Husker de i menigheten alltid nektet oss ting som å ha Facebook og vi kunne ikke se hva vi ville på TV. Filmer på den tiden måtte du kjøpe eller se på når de gikk på TV. Jeg husker søsteren min kjøpte Harry Potter filmene. Når det ble oppdaget fikk hun valget om å flytte ut (17 år var hun) eller kaste filmene.»

DOBBELTLIV I SOSIALE MEDIER

Jenter med minoritetsbakgrunn kan oppleve sosial kontroll i sin bruk av nettet. Jenter kan oppleve at brødre og foreldre ikke tillater jentene å være i sosiale medier og å ha kontakt med gutter. Enkelte løser dette gjennom å lage anonyme profiler, mens mange velger å lage ulike profiler for å ha kontroll med hvem de kommuniserer med.

Kilde: Redd Barna. Dobbeltliv. Forebygging av mobbing, hatprat og seksuelle krenkelser på nett (2014)

Hvordan forebygge at negativ sosial kontroll hindrer ungdom i å delta digitalt?

Redd Barna anbefaler at:

- Det framskaffes mer kunnskap om ungdom i trossamfunn og om hvordan negativ sosial kontroll kan hindre digital deltakelse.
- Ungdom og voksne må ha kunnskap om at digital deltakelse er nødvendig, og en rettighet.
- Offentlige digitale hjelpetjenester må gi ungdom mulighet til å være anonyme og at man ikke etterlater seg digitale spor.

7. LEVEKÅR OG BOFORHOLD

I dag vokser over 115 000 barn og unge opp i en familie med vedvarende lavinntekt.²³ Dårlig råd i familien kan påvirke muligheten ungdommer har for å benytte seg av digitale tjenester. Fattigdom påvirker også boforhold fordi fattige familier bor oftere i små boliger.

Erfaringer fra tiden med koronarestriksjoner viste at trangboddhet gjorde det vanskelig med digital hjemmeskole, da det var utfordrende å konsentrere seg når en ikke hadde eget rom. En annen utfordring var nettkvaliteten, og flere ungdommer fortalte at det var umulig å gjøre det skolearbeidet som krevdes når mange i husstanden skulle være på ulike digitale møteplasser samtidig (jobb, skole og fritid).²⁴

Det var flere som sa at de ikke ville ha på kamera når de hadde digital hjemmeskole, fordi de ikke ville at andre skulle se hvordan de hadde det hjemme. Dette kunne få konsekvenser som anmerkninger og kjeft av læreren, men det kunne også bidra til mindre tilstedeværelse. Trangboddhet under pandemien påvirket også barn og unges deltakelse på digitale fritidsaktiviteter, da ungdom fortalte at de ikke ønsket å delta på grunn av hjemmesituasjonen.

Vi har ikke noe plass hjemme og så hvis jeg for eksempel har fagsamtale, med læreren, så kan man høre søsknene mine snakke i bakgrunnen, pappa snorker på grunn av han sover og mamma som kommer med mat inn på rommet imens jeg har vurderingssituasjon. Og det er ikke så mye plass å jobbe med skole. I hvert fall hvis man trenger å ha det stille.

Ungdom

Trangboddhet har også konsekvenser for ungdoms muligheter til å benytte seg av de digitale chattetilbudene. Ungdom som vokser opp med liten plass hjemme kan vegre seg for å benytte seg av disse fordi de ikke hadde et sted hjemme de kunne skjerme seg, uten at voksne fikk med seg hva som foregikk foran skjermen, og hva ungdommen selv sier. Videre fortalte våre informanter at mange bruker mye penger på online-spill, og at dårlig økonomi gjør at man faller utenfor det sosiale i spillingen.

Ungdom på institusjon opplever at det kan mangle lydtette rom der man føler at det er trygt å snakke høyt, og at det mangler steder der man kan sitte skjermet og ansatte ikke følger med alt en gjør på nett.

Vi opplever ofte at ungdom har både kamera og mikrofon av, noen ganger gjennom hele møter. Vi antar at dette er en kombinasjon av at mange er utrygge foran kamera, at man er trøtt av digitale plattformer, og at man ikke vil forstyrre andre i rommet man er i, eventuelt ikke ønsker å ha støy i bakgrunnen når man snakker.

Fra innspillsmøte

²³) Epland og Norman (2022). Fremdeles 115 000 barn med vedvarende lavinntekt i 2020. SSB. www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger/artikler/fremdeles-115-000-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2020

²⁴) Redd Barna (2021). Ikke gi oss skylda! Samtaler med ungdom fra levekårsutsatte områder om hvordan det har vært å være ung under pandemien. https://www.reddbarna.no/content/uploads/2021/07/rb_ikke_gi_oss_skylda_0621.pdf

IKKE ALT BØR DIGITALISERES

I våre samtaler med ungdom kom det ofte fram at selv om de aller fleste var positive til digitalisering, mente mange at det var ting som ikke burde digitaliseres.

De aller fleste sa at det var viktig at sosiale aktiviteter og fritidsklubber har fysiske møteplasser. Mange var også opptatt av viktigheten av å være fysisk aktive og at unge burde møtes for å delta på organiserte aktiviteter. Flere uttrykte også at de ikke ønsket digital undervisning, samtidig som andre pekte på at digital undervisning kunne være positivt og bidra til mer tilpasset undervisning. Mange ønsket seg fysiske lærebøker og skrivebøker. Noen ungdommer mente at elever på småtrinnet ikke burde få egne nettbrett.

Selv om mange snakket om at det var viktig at hjelpetjenester var digitale, ble det også av flere sagt at det var viktig med mulighet for fysiske møter. For noen ungdommer er det lettere å snakke om vanskelige og personlige ting hvis de kan møtes fysisk. Slike samtaler er også viktig sosial trening for ungdommer som har behov for dette. Informantene sa også at siden noen digitale hjelpetjenester ikke er universelt utformet, er det behov for mulighet for fysiske hjelpetilbud.

Gå et skritt tilbake så man ikke er like avhengig av teknologi.

Ungdom

Hva må gjøres for at bo og levekår ikke er en barriere for digital deltakelse?

Redd Barna anbefaler at:

- Ansatte på skoler og hjelpetjenester må få kunnskap om at bo- og hjemmeforhold kan begrense ungdoms mulighet for å delta digitalt, slik at de kan tilrettelegge for deltakelse.
- Alle kommuner bør ha minst ett sted der ungdom har tilgang til gratis utstyr og nettilgang, for eksempel bibliotek, fritidsklubb eller åpen skole etter skoletid.
- Det bør finnes gode og tilgjengelige støtteordninger for IKT-utstyr og bredbånd.
- Det må tilrettelegges for for at ungdom på barnevernsinstitusjoner har tilgang til å bruke digitale tjenester på lik linje med jevnaldrende.

Jeg hater at bøkene er digitale. Det er vanskelig å lese alt digitalt.

Ungdom

REDD BARNAS ANBEFALINGER

Rapporten viser at ungdom kan møte mange barrierer som gjør at ikke alle unge får delta digitalt på lik linje med jevnaldrende, noe som kan gå utover deres rett til informasjon, utdanning, lek- og fritid og til å ytre seg. Det er derfor nødvendig at myndighetene har en mer aktiv politikk for å sikre god mulighet for deltakelse for alle. Det er viktig at ungdom blir hørt og har innflytelse i dette arbeidet.

Hva skal til for å sikre at alle ungdommer får mulighet til å delta digitalt?

Redd Barnas anbefalinger til lokale og nasjonale myndigheter:

- Alle kommuner bør ha minst ett sted som sikrer at alle ungdommer har tilgang til gratis nett og digitalt utstyr, for eksempel bibliotek, fritidsklubb eller åpen skole etter skoletid.
- Offentlig tilskudd for støtte til bredbånd og IKT-utstyr må styrkes og gjøres tilgjengelig for alle, inkludert ungdom selv.
- Digitale tjenester må være tilgjengelige for alle ungdommer, være brukervennlige, universelt utformet og finnes på flere språk.
- Det må finnes gode og gratis offentlige opplærings- og veiledningstjenester knyttet til bruk av digitale tjenester og utstyr for foreldre.
- Voksne må ha kunnskap om at forhold knyttet til bo- og hjemmeforhold kan begrense ungdommenes mulighet for å delta digitalt, slik at de tilrettelegger for deltakelse og forebygger ulikheter.
- Kommunale og statlige handlingsplaner knyttet til digitalisering og digital inkludering, bør ha egne strategier og tiltak som retter seg mot ungdom. Ungdom bør medvirke i dette arbeidet.
- Det er behov for mer forskningsbasert kunnskap om hvordan myndighetene bør tilrettelegge for at alle ungdommer skal ha like muligheter for å delta digitalt.

BARNEKONVENSJONEN I KORTVERSJON

– omskrevet av Redd Barna

1 Barnealderen

FNs barnekonvensjon gjelder for alle barn under 18 år.

2 Ingen diskriminering

Ingen barn skal forskjellsbehandles på grunn av sin egen eller foreldrenes kultur, hudfarge, kjønn, språk, religion, bakgrunn, funksjonsnedsettelse eller mening.

3 Til barnets beste

Voksne skal gjøre det som er best for barna.

4 Statens ansvar

Staten har ansvar for at alle barn får rettighetene sine oppfylt.

5 Foreldreveiledning

Staten skal respektere foreldrenes eller andre nære personers rett og plikt til å gi barna de rådene som de mener er best for barnet

6 Liv og framtid

Alle barn har rett til å vokse opp, utvikle seg og ha en framtid.

7 Navn og nasjonalitet

Alle barn har rett til å ha et navn og å høre til et land. De har også rett til å kjenne til foreldrene sine og få omsorg fra dem, så langt det er mulig.

8 Identitet

Alle barn har rett til å ha sin egen identitet og få være den de er.

9 Bo med foreldre

Alle barn har rett til å bo sammen med foreldrene sine, bortsett fra når dette ikke er bra for barna.

10 Gjenforening av familien

Alle barn som ikke bor i samme land som foreldrene sine, har rett til å ha kontakt med begge og til å søke om å få bo sammen.

11 Bortføring til utlandet

Ingen har lov til å ta barn ulovlig ut av landet sitt eller holde dem i utlandet ulovlig.

12 Å si sine meninger og bli hørt

Alle barn har rett til å si sine meninger og ha innflytelse i saker som angår dem.

13 Ytringsfrihet

Alle barn har rett til å finne, få og spre informasjon, så lenge det ikke bryter med andres rettigheter.

14 Tanke- og religionsfrihet

Alle barn har rett til å tro og tenke på det de selv ønsker, og bli respektert for det.

15 Organisasjonsfrihet

Alle barn har rett til å delta i organisasjoner og på samlinger.

16 Privatliv

Alle barn har rett til privatliv.

17 Informasjon og medier

Alle barn har rett til å få informasjon som er tilpasset barn, og de skal beskyttes mot skadelig innhold.

18 Foreldreansvaret

Alle barn har rett til å bli oppdratt av begge foreldrene sine, hvis det er mulig.

19 Beskyttelse

Ingen barn skal utsettes for fysisk eller psykisk skade eller misbruk.

20 Barn som ikke bor med familien

Alle barn som ikke bor med foreldrene sine, har rett til å få beskyttelse og hjelp.

21 Adopsjon

Adopsjon skal skje til barnets beste. Det betyr at den som blir adoptert, skal få det bedre ved å bli adoptert.

22 Flyktningbarn

Alle barn som er flyktninger, har rett til å få den hjelpen og beskyttelsen de trenger.

23 Barn med funksjonsnedsettelse

Alle barn med psykiske og fysiske funksjonsnedsettelse har rett til tilrettelegging, slik at de kan delta, utvikle seg og ha opplæring på lik linje med andre barn.

24 Helse

Alle barn har rett til et godt helsetilbud.

25 Barn i fosterhjem eller på institusjon

Alle barn som ikke bor med familien sin, har krav på at myndighetene følger dem opp og sikrer at de har det bra der de bor.

26 Økonomisk hjelp

Alle barn har rett til økonomisk hjelp hvis foreldrene deres ikke har nok penger til å gi dem en trygg og god oppvekst.

27 Levestandard

Alle barn har rett til å ha god nok levestandard, slik at de kan utvikle seg og ha en meningsfull hverdag.

28 Skole

Alle barn har rett til å gå på skole og ta utdanning.

29 God skole

Alle barn har rett til å gå på en god skole, der de får utvikle seg på ulike måter og får respekt for menneskerettighetene, natur og forskjellige kulturer.

30 Urfolk og minoriteter

Alle barn fra urfolk eller minoriteter har rett til sammen med andre i sin gruppe å snakke sitt eget språk, ha sin egen kultur og sin egen tro.

31 Lek og fritid

Alle barn har rett til lek, fritid og hvile, og til å delta i kunst- og kulturliv.

32 Arbeid

Alle barn har rett til at arbeid ikke skal gå utover skole og helse. Arbeid skal ikke være farlig eller skadelig.

33 Narkotika

Alle barn har rett til å bli beskyttet mot narkotika.

34 Seksuell utnyttelse

Alle barn skal beskyttes mot seksuell utnyttelse og misbruk.

35 Bortføring

Bortføring og salg av barn er ulovlig.

36 Beskyttelse mot utnyttelse

Alle barn skal beskyttes mot utnyttelse som kan være skadelig.

37 Fengsel, straff og tortur

Alle barn som har brutt loven, har rett til at straffen ikke skal være skadelig, og at fengsel brukes som siste utvei. Barn må aldri behandles på en umenneskelig eller nedverdiggende måte.

38 Barn i krig og konflikt

Alle barn har rett til beskyttelse mot krig og konflikt. Barn skal aldri bli brukt som soldater.

39 Hjelp

Alle barn som har opplevd noe vanskelig eller skadelig, har rett til hjelp.

40 Lovbrudd

Alle barn som har brutt loven, har rett til å bli behandlet med respekt og rettferdighet.

41 Når andre lover er bedre

Hvis andre nasjonale eller internasjonale lover er bedre for barn, skal de følges i stedet for FNs barnekonvensjon.

42 Kunnskap

Alle barn har rett til å kjenne til FNs barnekonvensjon og rettighetene sine. Staten skal gjøre barns rettigheter kjent for alle barn og voksne.

Redd Barna understreker at denne kortversjonen er en svært forenklet versjon.